

Varsányi József: MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM Tételek az emelt szintű szóbeli érettségi vizsgára (2022)

Varsányi József

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM
Tételek az emelt szintű szóbeli érettségi
vizsgára (2022)

AMTAK Bt, 2022

Cop. Varsányi József, 2022

Cop. AMTAK Bt, 2022

Szerkesztő: Varsányi Katalin

Borítóterv: Vári Gabriella

Kiadja az AMTAK Bt. www.amtak.hu 2040 Budaörs, Semmelweis u. 6/B

06 20 218 6762 Látogasson el megújult honlapunkra!

ISBN 978-615-6028-21-1

TARTALOM

IRODALOM – MŰVEK A MAGYAR IRODALOMBÓL I. Kötelező szerzők	7
1. Romantikus költőszerepek, ars poeticák Petőfi Sándor költészetében	7
2. Tematikus, szerkezeti és formai változatosság Arany János balladaköltészetében	10
3. Jellegzetes témák, motívumok, poétikai megoldások Ady világháborús költészetében	12
4. Az én és a világ kapcsolatának változása, megjelenítése Babits Mihály lírájában	14
5. Az elbeszélő látásmód és hangnem Kosztolányi Dezső Pacsirta című regényében	18
6. Ki vagyok én? Az önértelmezés, önteremtés mozzanatai József Attila lírájában	20
MŰVEK A MAGYAR IRODALOMBÓL II. Választható szerzők	23
7. Csokonai Vitéz Mihály dalköltészetének stíluszintézise a rokokótól a népiességig	23
8. Prózapoétikai újítások Móricz Zsigmond Az Isten háta mögött című regényében	26
9. A lélektani ábrázolás Krúdy Gyula A hírlapíró és a halál és az Utolsó szivar az Arabs Szürkénél című ikernovelláiban	28
10. Antik hagyományok és újklasszicista poétika Radnóti Miklós eklogáiban	30
11. Szabó Lőrinc Tücsökzene című versciklusának szerkezeti, tematikus vonásai az életrajzi emlékezés és a meditáció tükrében	32
12. Jelképek és motívumok Pilinszky János Szálgák című kötetében	34
MŰVEK A MAGYAR IRODALOMBÓL III. Kortárs szerzők	36
13. A tündéri realizmus. Valóság és irodalom kapcsolatának megjelenése Lázár Ervin Csillagmajor című elbeszélésciklusában	36
MŰVEK A VILÁGIRODALOMBÓL	38
14. Dante Alighieri Isteni színjátéka első éneke (Pokol) szövegének jelentésrétegei, az allegorikus olvasat lehetőségei	38
15. Az elbeszélői hang többszólamúsága Emily Brontë Üvöltő szelek című regényében	43
16. A polifónia különböző szólamai Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij Bűn és bűnhődés című eszmeregényében	45
SZÍNHÁZ ÉS DRÁMA	47
17. Szerkesztésmód és létértelmezés – a drámai költemény műfajának meghatározó szerepe Madách Imre Az ember tragédiája című művében	47
18. Az ibseni dramaturgia jellemzői, az analitikus szerkesztésmód érvényesülése Ibsen Nóra (Babaszoba) című drámájában	49
AZ IRODALOM HATÁRTERÜLETEI	51

19. Pennaháborúk. Különböző korok irodalmi vitái, perei a magyar irodalomban (a 19. században és a 20. század első felében)	51
INTERKULTURÁLIS JELENSÉGEK ÉS A HATÁRON TÚLI IRODALOM	54
20. Táj és ember harmóniája, hűség és megmaradás Kós Károly Varju nemzetség című krónikás regényében	54
MAGYAR NYELV ÉS KOMMUNIKÁCIÓ	56
1. A kommunikáció célját és funkcióját kifejező nyelvi eszközök	57
2. A vizuális és a nyelvi jel, a vizuális és a nyelvi kommunikáció	60
3. A kommunikáció formája: a szóbeliség és az írásbeliség	62
A MAGYAR NYELV TÖRTÉNETE	63
4. Az Ómagyar Mária-siralom felépítése, alaktani, jelentéstani, stilisztikai sajátosságai	63
5. A nyelvújítási mozgalom történetéből: az ortológus-neológus vita	66
6. A szavak jelentésváltozásának típusai különböző nyelvtörténeti korok szövegeiben	68
EMBER ÉS NYELVHASZNÁLAT	69
7. Az információs társadalom hatása a nyelvhasználatra, nyelvi érintkezésre	69
8. Határon túli magyarnyelvűség: a nyelvközösség helyzete és nyelvhasználata közötti összefüggés	71
A NYELVI SZINTEK	73
9. A hangkapcsolódási szabályosságok típusai	73
10. A szavak szófaji rendszerbe sorolásának kritériumai	75
11. Az egyszerű és összetett mondatok típusainak felismerése	77
A SZÖVEG	83
12. Ismeretterjesztő szövegek elemzése a címzettek, a téma, a szóhasználat és a megszerkesztettség szempontjából	83
13. Az elbeszélő, a leíró és az érvelő közlésmód	84
14. Grammatikai és jelentésbeli kapcsolóelemek a szövegben	86
A RETORIKA ALAPJAI	91
15. A szónoklat felépítése, a beszéd szerkezete	91
16. Érvtípusok, érvelési hibák	93
STÍLUS ÉS JELENTÉS	95
17. A szövegstílus hangzásbeli sajátosságai (pl. zeneiség, ritmika, különféle hanghatások)	95
18. Az állandósult nyelvi formák (szólás, szállóige, állandósult szókapcsolatok, nyelvi panelek)	96
19. A szóképek stílári szerepe (szinesztézia, szinekdoché, allegória, szimbólum)	97
20. A mondatszerkezet stílári változatai: a verbális stílus, a nominális stílus	100

IRODALOM – MŰVEK A MAGYAR IRODALOMBÓL

I. Kötelező szerzők

1. Romantikus költőszerzők, ars poeticák Petőfi Sándor költészetében

- **Életrajzi háttér:** 1844 telén mutatta meg a költő Vörösmartynak összegyűjtött költeményeit. Vörösmarty fölkarolta Petőfit, gondoskodott a versek kiadásáról, segédszerkesztői állást szerzett neki Vahot Imre Regélő Pesti Divatlapjánál, és lakásról is gondoskodott. Ettől fogva nyomorral teli vándorévei véget értek. A *Versek* mellett napvilágot látott *A helység kalapácsa* és a *János vitéz* is, s Petőfi egycsapásra az ország egyik legnépszerűbb költője lett. Vahot lapjának reklámjaként használta fel a népies költőt, östehetségként tüntette fel, díszmagyarban járatta s különösen „betyárkodó verseit” részesítette előnyben. Ennek köszönhette Petőfi a kritikusoktól rázúduló vádakat. 1845 végére Petőfinek elege lett ebből a ráerőltetett népi szerepből, skatulyából, s egyébként is mély lelki válságban lévén, új arculattal jelent meg: egy byroni világfájdalmas pőzban (*Felhők*). 46 tavaszára kilábolt lelki válságából, új életcélt talált magának, a republikánus politikai költészetet és küzdelmet. Magának ebben a hivatásban mártír szerepet álmódott meg. Megszaporodtak a vátészversek. 48. március 15. Petőfi napja volt, a forradalom egyik főszereplőjeként robbantották ki a Pilvax-kör tagjaival a pesti forradalmat. Több helyen is elszavalta *Nemzeti dal* című költeményét, kivívták a sajtószabadságot, kiszabadították Táncsicsot a börtönből és este a Bánk bán előadásával ünnepelték a forradalmat a Nemzeti Színházban. Szeretett volna jakobinus fordulatot vinni a forradalmi eseményekbe, de hamarosan félreállították. Parlamenti képviselőnek is jelöltette magát, de Szabadszálláson az ellene felheccelt tömeg kis híján meglincselte. Ennek emlékét őrzi *Az apostol*. Katonai szolgálata sem volt problémamentes: feletteseivel többször is összekülönbözött, ami miatt kilépett a seregből. Csak az orosz beavatkozás és a nemzet végveszélye bírta rá, hogy Bem tábornoknál újra szolgálatra jelentkezzen, akinek szárnysegédje lett, de hivatalosan nem volt katona, és civil ruhában szolgált a csatatereken. A segesvári csatában veszett nyoma.
- **Népies korszaka:** Első publikált verse, a *Borozó* (Athenaeum, 1842) is népdal. 1845-ig költészetében a népiesség dominál. Népdalaiban, mint Horváth János monográfiája kimutatta, kevés a tiszta népdal, inkább a helyzetdalok, életképek és zsánerek vannak túlsúlyban. Ezeket szerepköltészetként jellemezhetjük. A költői én egy korhely, nőcsábász, csavargó népfői szerepében jelenik meg, aki imádja a bort, a szerelmi kalandokat és igen könnyelműen gondolkodik a világról. Stílusa a biedemeiertől a lírai realizmusig terjed, helyenként negédesen finomkodó, máskor a durvaságotól sem riad vissza, de mindig roppant könnyed és nagy formaérzékről tanúskodik. A kritikusok főleg a szokatlanul közvetlen, nyers versrészekre kapták föl a fejüket. Ezek már a lírai realizmus sajátjai, mint pl. „*Mit ámultok, ha mondom, Hogy csak a bor istene, Akit én imádok, Aki e kebelnek mindene.*” (*Borozó*). Illetve: „*Elkeseredésében Mi telhetett tőle? Nagyot ütött botjával A számár fejére.*” (Megy a juhász számaron). Családi lírájában is a lírai realizmus és személyesség okozott megbotránkozást, pl.: „*Úgy megvénült azóta. Hja, az idő lejár!*” (Egy estém otthon). A költő úgy beszél, mintha nem is versben szólna, olyan könnyedén, a hétköznapi nyelv stílusában ontja a jambusokat és

rímekeket. A Vörösmarty és Bajza emelkedett stílusához szokott közönségnek megütközésig szokatlan volt ez a közvetlenség, természetesség.

- **A természet vadvirága:** Egy Dardanus álnéven publikáló kritikusa támadására felel a költő. A lírai természetességet és alkotói szabadságot védi. Jellemző rá a romantika zsenikultusza: a tehetség nem iskolai tanulmányok és szabályok következménye, hanem a természettől kapott ajándék, ami nem tűr korlátokat. A szerény tehetség szabályokra támaszkodik, ellenben a zseni maga teremti tetszése szerint a szabályokat. Szép az, ami természetes. Különösen a finomkodó, affektált stílust utasítja el a durvaságig ingerülten: „*Torkotokba, hogy megfúltok, Oly kemény koncot vetek.*” Ez a gorombaság természetesen provokatív, hiszen Dardanus éppen a durvaságokat, káromkodásokat vetette szemére.
- **Felhők ciklus:** Nem tartozik Petőfi költészetének fővonalába, csak egy kísérlet volt a népköltő szerepének levetésére. Tartalmilag a spleen és az örület motívumai uralkodnak, formailag a kötetlenség, a rímek hiánya, a szabad sorhosszúság jellemzi. Címekeket nem használ, csak számozza a verseket, illetve a modern kiadásokban a kezdősorral szokás megcímkézni őket. Esztétikai érték szempontjából elmaradnak a korábbi versektől, de a korabeli közönség fogékony volt erre a byroni pózra.
- **A bánat? Egy nagy óceán:** Nem kimondottan ars poétikus vers, de a költészet titkáról ír benne. A Kalevala Vejnemöjnenje kiül a tenger partjára énekelni kanteléjével. Könnyei a vízbe hullanak, miközben az emberek és az állatok gyönyörködve hallgatják. A bűvárkacsa lemerül a víz fenekére, hogy fölhozza könnyeit, s íme, igazgyöngyökké váltak. Ehhez hasonló Petőfi versének gondolata is: az örömet okozó költészetért le kell merülni a bánatóceán fenekére, s ami a közönségnek örömet okoz, az a költő számára a bánat mélységes tengere. A rövid vers a ciklus kivételes remekei közé tartozik.
- **A politikai cselekvés költészete:** A Felhők ciklus válságából kikerülve Petőfi a politikai cselekvésben talált új küldetést. Címzavai a reszpublika, a népuralom, az egyenlőség, a világszabadság, a mártírhalál. Feltűnően sok a látomásköltemény, melyekben magát, mint a világszabadság mártírját álmodja meg. Értékrendje romantikusan kétpólusú, fekete-fehéren látta a szabadság harcosait és ennek ellenségeit: jók és gonoszok harcolnak egymással. „*Két nemzet lesz a föld akkor, s ez szembe fog állni: A jók és a gonoszak.*” (Levél Várady Antalhoz) A versek terjedelme megnő, nagyobb szabású költemények születnek. Ez az irány az, amiben a költő és az ember sorsa leginkább összetalálkozik, egybecseng. Ez már nem szerepköltészet, úgy tűnik, Petőfi egészen feltette erre az ügyre az életét, s ezt az ügyet szolgálja költészetével is: „*Ha a nép uralkodni fog a költészetben, közel áll ahhoz, hogy a politikában is uralkodjék.*” (Levél Arany Jánoshoz) Ide tartozó fontosabb versek: *Sors, nyiss nekem tért!, Egy gondolat bánt engemet, A nép nevében, A XIX. század költői, Nemzeti dal, Reszpublika, Akasszátok fel a királyokat* és még az olyan más témájú versek is, mint a *Beszél a fákkal a bús őszi szél.*
- **Sors, nyiss nekem tért!:** A *Felhők* után ez az első vers, amelyben az új, politikai költői program megjelenik. Költői és élethivatás itt egymásra talált. Fő gondolata a politikai mártíromság. Jelentőségét fokozza, hogy mindez be is teljesedett rajta. Emiatt látnoki, vagyis vátesz költészeiről beszélhetünk. A hangnem emelkedett, egészen átlelkedült. *Sors, nyiss nekem tért! Hadd tehessek az emberiségért valamit!, illetve: Meghalni az emberiség javáért. Mily magasztos, mily szent gondolat!*
- **Az apostol:** Műfaját tekintve nem elbeszélő költemény, hanem verses regény, mint a *Don Juan* és az *Anyegin*. Valójában azonban lirizált regényről van szó: az epikus jelleg egészen gyenge, nem túlzás azt mondani, hogy regénynek csapnivaló: egyszerreplős, a mellékszereplőknek még nevük sincs, annyira nem számítanak, s jellemük és történetük is vagy sematikus vagy egyáltalán nincs. Következésképpen egy szálon fut a cselekmény, mindvégig Szilveszter életútját követjük nyomon, igaz, ezt in medias szerkezetben. Nem is a történet, hanem a gondolati líra adja jelentőségét. Tartalma szerint Petőfi politikai világképe jelentősen megváltozott: míg korábbi költeményeiben egy népforradalom söpri el a zsarnokságot, itt Szilveszter magányosan cselekszik: míg a nép élte a királyt, ő ráló a tömegből. Mai fogalmainkkal politikai merénylő vagy terrorista. Megváltozott nézetei szerint a nép még éretlen a szabadságra, ennek kivívását nem a közel-, hanem a távoli jövőbe helyezi. Másik új gondolata, hogy a történelmet nem a népmozgalom, hanem az egyes kiválasztottak, apostolok viszik előre. Ilyen apostol Petőfi-Szilveszter is. A lírai részekben azonban magasan szárnyal. Leghíresebb

részlete a szőlőszem hasonlat: „*A földet sugárok érlelik, de / Ezek nem nap sugárai, / hanem az embereknek lelkei. / Minden nagy lélek egy ilyen sugár... / Érzem, hogy én is, én is egy sugár vagyok.*”

- Petőfi költészetének csak a fővonalát említettük, holott ez a költészet igen színes, számos más témában is születtek remekművek, mint például a tájköltészetben vagy a szerelmi lírában. Nem tárgyaltuk az oly fontos epikus műveket, mint *A helység kalapácsa* vagy a *János vitéz*. Ezek azonban nem tartoznak szorosabb értelemben a tételünkhöz.

2. Tematikus, szerkezeti és formai változatosság Arany János balladaköltészetében

- **Életrajzi háttér:** Aranynak két nagy balladatermő korszaka van: a nagykőrösi és az Ószikék korszak. Nagykőrösön a gimnáziumban volt irodalomtanár. Munkáját példásan és eredeti módszerrel végezte. Az irodalmat visszafelé oktatta: napjaik költészetétől haladva a klasszikusok felé. Gondos dolgozatjavításait pedig máig is látni múzeumban: a helyesírási hibák javításához mindig a szabályt is feltünteti. Diákjai rajongtak érte, ennek ellenére sok atrocitás érte végzettségének hiánya miatt. A gimnáziumot ugyanis nem fejezte be, mivel felcsapott színésznek. Elfoglaltsága miatt nagyobb lélegzetű epikus művekre nem futotta az idejéből, ezért a rövidebb balladákra összpontosított.
Ószikék-balladáit 1877-ben írta a Margit-szigeten. Akadémiai titkári állásáról leköszönt, de ezt – szintén kiváló, lelkiismeretes munkájának nélkülözhetetlensége miatt – nem fogadták el, s helyette egy év fizetett szabadságot kapott. A nyarat a Margit-szigeten töltötte, kapcsos könyvével sétálgatva a tölgyek alatt, s közben rövid verseket írogatott. Ezek közé tartoznak balladáit is.
- **A balladák osztályozása:** Arany két rokon műfajt különböztet meg: a románcot és a balladát. Románcait a spanyol románcok mintájára írta. Ilyen pl. a *Mátyás anyja*. A románc dalszerűbb, többnyire nem tragikus kimenetelű költemény. Balladáinak két műfaji forrása van: a skót ballada és a székely népballada. A ballada definíciója: tragédia dalban elbeszélve. Ennél fogva keveredik benne a három műnem sajátossága. Tematikailag megkülönböztetünk történelmi (*V. László, Szondi két apródja, Walesi bárdok*), lélektani (*Ágnes asszony*) és parasztballadát (*Ágnes asszony, Tengeri-hántás, Vörös Rébék*). Nagyvárosi ballada a *Hídavatás*. Szerkezetileg lehet egyszólamú (*Ágnes asszony, Walesi bárdok, Tetemre hívás*) vagy többszólamú (*V. László, Szondi két apródja, Tengeri-hántás*). Versformák tekintetében a rímes-időmértékes forma számos változata figyelhető meg: daktilikus a *Tetemre hívás*, anapestikus a *Szondi két apródja*, trocheikus az *Ágnes asszony*, jambikus a *Walesi bárdok*. Rímes-ütemes vers a *Mátyás anyja*.
- **Nagykőrösi balladák:** Nagykőrösi korszakában a történelmi balladák dominálnak: *V. László, Szondi két apródja, Walesi bárdok*. De előfordul lélektani parasztballada is: *Ágnes asszony*. Arany a történelmi balladákhöz allegorikus céllal, a szabadságharc vérbe tiprására való utalás szándékával ragaszkodik. Gyakori motívum a lelkiismeret büntetése, amely néhol az örületig fokozódik: *Ágnes asszony, Walesi bárdok*. V. László megszegi esküjét a Hunyadi gyerekek sértetlenségére vonatkozóan, s fölhevült képzeletében úgy hallja, hogy a tömeg esküjét követeli. Halállal bűnhődnie is emiatt kell: a csehek megmérgezik. A költő egyúttal felidézi az utolsó nemzeti király, Mátyás emlékét is. Az Ágnes asszony témáját egy valóságos látvány szolgáltatta: Arany utazás közben találkozott egy télvíz idején patakban mosó bolond asszonnyal. Ebből kerekítette ki a férjgyilkos asszony történetét. A rögeszme kialakulását aprólékos lélektani elemzéssel mutatja be.
- **Walesi bárdok:** A verset állítólag egy Ferenc Józsefet üdvözlő költemény helyett írta asztalfiókjának. A skót és a magyarországi történet közötti párhuzam egyértelmű: Edward angol király leigázta Walest, majd látogatást tett a tartományban. Látogatása során elvárta, hogy énekmondók dicsőítsék hősi tetteit, ám erre egyetlen bárd sem volt hajlandó. A király bosszúból ötszáz énekmondót végeztetett ki. Hasonló a magyar történet: Ferenc József orosz segítséggel vérbe fojtotta a magyar szabadságharcot, majd látogatást tesz a leigázott országban, ahol dicsőítő költeményt rendel. Arany és a jeles magyar költők ezt visszautasítják. A „csatában elhullt derék” Petőfi emlékét idézi, s az átok Ferenc József fejére száll. A verset

körkörös szerkezetűnek is mondjuk a visszatérő kezdő versszak miatt. Ismétlések és fokozások több helyen is előfordulnak: pl. a három bárd énekében.

- **Szondi két apródja:** Ez Arany egyetlen háromszólamú balladája. A három szólam megfelel a három helyszínnek: a völgyben a török a vár bevételét ünnepli, s Ali ide várja a két apródot. A két apródot Ali követe hívogatja a várral szemközti dombon, Szondi sírjánál. A két apród pedig a hegyen álló vár ostromáról és Szondi hősi haláláról énekel, ez a harmadik szólam. A vers témáját Tinódi históriás énekéből merítette, de alaposan kidolgozta, fölékesítette. A török kort török szavakkal is felidézi: *sörbet, huri, gyaur, bülbül*. De a díszes, képszerű török beszédstílust is imitálja, pl. a *Bülbülszavú rózsák két mennyei bokra* jelzőbokkal. Fokozás figyelhető meg a török követ hívogatásában is: először szép szóval hívogatja az apródokat, majd ígéretekkel, végül fenyegetéssel. Szintén fokozatos az apródok éneke: ennek tetőpontján szép szójáték figyelhető meg: *Ő állá halála vérmosta fokán*.
- **Őszikék-balladák:** Az egyszólamú balladák uralkodnak; gyakori a balladai homály; a költeményeket babonás légkör lengi körül. A nyelvezet még finomabbá válik, homályosabb, sejtelmesebb a stílus. **Vörös Rébék:** A középkori boszorkányhitet idézi fel: Rebi néni lelkét a gonosz szállta meg, mindenkire romlást hoz. Varjú képében kísért, s halála után gonosz lelke egyik varjúból a másikba száll, vég nélkül. A vers refrénje démonúzó mondat: *Hess madár*. A **Tetemre hívás** szintén középkori babonás szokást idéz föl: a meggyilkolt ember teteméhez sorra hívják ismerőseit, s a halott sebe vérzéssel jelzi gyilkosát. A tetemre hívásnál hivatalos személy is jelen van, ő a *tiszti pörosztó*. A ballada erkölcsi tanulsága a könnyelmű, kacér lány viselkedésének tragikus kifejtésében, és tébollyal való bűnhődésében áll. A **Hídavatás** a Margit híd fölavatásához kapcsolódik, amit állítólag tömeges öngyilkosság követett. A vers tartalmilag a haláltánc szerkezetére épül: a nagyváros tragikus szereplői buknak föl az árból, és mondják el szerencsétlen történetüket.
- **Tengeri-hántás:** Kivételesen kétszólamú ballada: a keret bemutatja a balladamondás népi hiteles szokását: tengeri-hántás közben a falu összegyűlik, s egy idősebb férfi balladával oldja a munka egyhangúságát. Közben a tűz körül melegednek. A balladát a versszakok végén kiszólások szakítják meg, amelyek kétértelműségükkel árnyalják a homályos történetet: *Teli a hold, most buvik fel* – a leány nőiesedésére céloz; *Aha, rókát hajt a Bodré* – Tuba Ferkó kerülgeti Dalos Esztit; *Töri a vadkan az irtást* – a szeretők titokban találkoznak; *Soha, mennyi csillag hull ma* – Eszti szüzességének elvesztése; *Nagy a harmat, esik egyre* – Eszti könnyeinek hullása; *De suhogjon az a munka* – Dalos Eszti sóhajai; *Az a Lombár nagy harangja* – az Esztiért szóló lélekharang; *Kuvikol már, az ebanya!* – A halálmadár nyugtalanítja Ferkót; *Tizenkettőt ver Adonyban* – éjfél, a kísértetjárás ideje. Babonás a ballada zárlata: éjfélkor a szerelmespár furulyáját vélik hallani, akik egy lepedőn suhannak át az égen. Az erkölcsi tanulság itt is a szerelem könnyelműségében rejlik: Tuba Ferkó elcsábítja, majd hűtlenül elhagyja Dalos Esztit, s ezért holdkórossággal és halállal bűnhődik.
- Vita folyt arról, hogy Arany elsődlegesen epikus vagy lírikus költő-e. Epikus voltát ő maga határozta meg Petőfivel szemben, akit lírában helyezett maga fölé. Németh G. Béla vetette fel azt a véleményt, hogy Arany elsődlegesen lírikus, mondván, hogy a lírában újította meg költői nyelvünket. Arany nagyepikájában nem tudta a *Toldi* színvonalát megismételni, lírájában pedig sok az elkoptatott toposz és metafora. Balladái azonban semmit sem veszítettek szépségükből. Meg kell említeni, hogy műfordítóként is időtálló remekeket hozott létre: pl. *Hamlet* fordítása vagy *Arisztophanész komédiái*.